

**СУДЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

вул. Жилянська, 14, Київ, 01033

Військовому омбудсману

Ользі КОБИЛИНСЬКІЙ

Шановна пані Ольго!

До Конституційного Суду України звернувся Гнезділов Сергій Олексійович із клопотанням перевірити на відповідність Конституції України (конституційність) частину восьму статті 176, абзац восьмий частини четвертої статті 183 Кримінального процесуального кодексу України (далі – Кодекс).

Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України Ухвалою від 4 вересня 2025 року відкрила конституційне провадження у справі за конституційною скаргою Гнезділова Сергія Олексійовича щодо відповідності Конституції України частини восьмої статті 176 Кодексу, а щодо конституційності абзацу восьмого частини четвертої статті 183 Кодексу – відмовила у відкритті конституційного провадження.

Згідно з частиною четвертою статті 59 Закону України „Про Конституційний Суд України“, для забезпечення повного й об’єктивного розгляду справи та ухвалення Конституційним Судом України обґрунтованого рішення прошу Вас висловити позицію стосовно питань, порушених у конституційній скарзі Гнезділова С.О.

Додаток: копія конституційної скарги на 4 арк.

З повагою

суддя-доповідач

Василь ЛЕМАК

ОФІС ВІЙСЬКОВОГО
ОМБУДСМАНА

Бульвар Чоколівський, 13, м. Київ
03186
код згідно з ЄДРПОУ 46042460

OFFICE OF THE MILITARY
OMBUDSMAN

13 Chokolivskyi Boulevard, Kyiv,
03186, Ukraine

№ 510/03-01-48 від 18.11. 2025 р.

Судді Конституційного Суду
України
Василю ЛЕМАКУ

Шановний Василю Васильовичу!

В Офісі Військового омбудсмана опрацьовано запит судді-доповідача Конституційного Суду України від 05.11.2025 № 359-005-13/4056 щодо конституційного провадження від 04.09.2025 у справі (далі – Конституційне провадження) за конституційною скаргою Гнезділова Сергія Олексійовича щодо відповідності Конституції України частини 8 статті 176 Кримінального процесуального Кодексу України (далі – Конституційна скарга).

Суть конституційної скарги зводиться до того, що частина 8 статті 176 Кримінального процесуального кодексу України не відповідає вимогам Конституції України, оскільки встановлює безальтернативне тримання під вартою окремих категорій осіб, що суперечить принципу рівності перед законом, внаслідок чого порушено без належного обґрунтування право скажника на свободу і особисту недоторканність, гарантоване статтею 29 Конституції України.

Надаючи правову оцінку щодо відповідності Конституції України частини 8 статті 176 Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України), у редакції Закону України від 16.08.2022 № 2531-IX (зі змінами внесеними Законом України від 01.12.2022 № 2810-IX) (далі – Оспорювана норма Закону), необхідно проаналізувати та надати оцінку питанням співвідношення обмеження конституційних прав та захисту національної безпеки під час дії воєнного стану.

В абзаці другому підпункту 5.4 пункту 5 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005 Конституцій Суд України зазначив про те, що елементами верховенства права

є принципи рівності і справедливості, правової визначеності, ясності і недвозначності правової норми, оскільки інше не може забезпечити її однакове застосування, не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці і неминуче призводить до сваволі.

В абзаці третьому підпункту 3.1 пункту 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 29 червня 2010 року № 17-рп/2010 Конституцій Суд України вказав на те, що принцип правової визначеності означає, що обмеження основних прав людини та громадянина і втілення цих обмежень на практиці допустиме лише за умови забезпечення передбачуваності застосування правових норм, встановлюваних такими обмеженнями. Тобто обмеження будь-якого права повинне базуватися на критеріях, які дадуть змогу особі відокремлювати правомірну поведінку від протиправної, передбачати юридичні наслідки своєї поведінки.

Відповідно до частини першої статті 8 Конституції України в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Верховенство права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо.

Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства.

Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України.

Таке розуміння права не дає підстав для його ототожнення із законом, який іноді може бути й несправедливим, у тому числі обмежувати свободу та рівність особи. Справедливість – одна з основних засад права, є вирішальною у визначенні його як регулятора суспільних відносин, одним із загальнолюдських вимірів права. Зазвичай справедливість розглядають як властивість права, виражену, зокрема, в рівному юридичному масштабі поведінки й у пропорційності юридичної відповідальності вчиненому правопорушенню.

У розумінні приписів статей 3, 8, 28, 55, 58, 62, пункту 22 частини першої статті 92 Конституції України у їх взаємозв'язку держава має позитивний обов'язок створювати належні національні організаційно-правові механізми притягнення особи до кримінальної відповідальності, які здатні гарантувати всебічну охорону людської гідності, зокрема забезпечувати функціонування та завершення кримінального провадження таким чином, щоб було дотримано найважливіших конституційних гарантій захисту особи від необґрунтованого

кримінального переслідування, а саме базового принципу верховенства права і пов'язаних із ним принципів, як-от: презумпція невинуватості, незворотність дії в часі (заборона ретроактивності) кримінального закону, принцип *nullum crimen, nulla poena sine lege* („немає закону – немає злочину, немає закону – немає кари“), а також права викласти свою позицію та права на справедливий судовий розгляд.

Беручи до уваги триваючу агресію РФ проти України, перебування значної кількості військовослужбовців в районі ведення бойових дій, які розраховують на підтримку своїх побратимів, у першу чергу, потрібно надати відповідь на питання “чи відповідає принципу справедливості оспорювана норма Закону?”.

У зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України в Україні введено воєнний стан (Указ Президента України „Про введення воєнного стану в Україні“ від 24 лютого 2022 року № 64/2022 зі змінами).

В абзаці сьомому підпункту 5.1, абзаці першому, першому реченні абзацу другого підпункту 5.2 пункту 5 мотивувальної частини Рішенні від 06.04.2022

№ 1-р(II)/2022 Конституційний Суд України наголосив: „Беручи до уваги, що врегулювання відповідних питань належить до розсуду Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та інших органів державної влади в межах їх конституційних повноважень <...> заходи в сфері оборони держави мають бути своєчасними, послідовними та комплексними, оскільки від їх ефективного запровадження залежить стан обороноздатності України“; „підтримання високого рівня обороноздатності є найвищим державним інтересом і однією з найбільш захищених конституційних цінностей України“, захист суверенітету та територіальної цілісності України згідно з частиною першою статті 17 Основного Закону України є однією з найважливіших функцій держави, справою всього Українського народу; „в умовах воєнного стану держава зобов'язана мобілізувати всі доступні їй ресурси для посилення своєї обороноздатності та відсічі збройної агресії Російської Федерації проти України“.

Конституційний Суд України у рішенні від 19.06.2024 № 7-р(II)/2024, зазначив, що за приписами частини першої статті 17, пункту 22 частини першої статті 92 Конституції України у їх сув'язі держава має позитивний обов'язок створювати належні національні юридичні механізми притягнення особи до кримінальної відповідальності, зокрема забезпечувати ефективне функціонування кримінальної юстиції, щоб в умовах воєнного стану гарантувати посилений захист суверенітету, територіальної цілісності, недоторканності, обороноздатності, державної, економічної й інформаційної безпеки України та притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які

вчинили злочини, що посягають на зазначені надважливі конституційні публічні інтереси.

Законодавець, переслідуючи легітимну мету, яка виражалась у забезпеченні національної безпеки, тимчасово, на період воєнного стану, ввів оспорювану норму Закону, яка фактично визначила рамки дій слідчого та прокурора під час підготовки ними для подання до суду клопотання про застосування запобіжного заходу до військовослужбовців, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні злочинів, передбачених статтями 402-405, 407, 408, 429 Кримінального кодексу України, у вигляді тримання під вартою.

Водночас, на підставі частини 3 статті 176 КПК України слідчий суддя, суд відмовляє у застосуванні запобіжного заходу, якщо слідчий, прокурор не доведе, що встановлені під час розгляду клопотання про застосування запобіжних заходів обставини, є достатніми для переконання, що жоден із більш м'яких запобіжних заходів, передбачених частиною першою цієї статті, не може запобігти доведенням під час розгляду ризику або ризикам.

Також на підставі статті 183 КПК України слідчий суддя, суд під час розгляду клопотання зобов'язані розглянути його з урахуванням наявності ризиків, визначених статтею 177 КПК України (частина перша), а також визначити розмір застави, достатньої для забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим обов'язків, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України (частина третя).

У той же час, абзацом 8 частини 4 статті 183 КПК України визначено, що під час дії воєнного стану слідчий суддя, суд при постановленні ухвали про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, враховуючи підстави та обставини, передбачені статтями 177 та 178 цього Кодексу, має право не визначити розмір застави у кримінальному провадженні щодо злочину, передбаченого статтями 109-114², 258-258⁶, 260, 261, 402-405, 407, 408, 429, 437-442¹ Кримінального кодексу України.

Отже, слідчий суддя та суд, мають дискреційні повноваження щодо розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, у разі невмотивованості якого можуть відмовити у його задоволенні, або ж визначити заставу, у розмірі, що забезпечить виконання обов'язків підозрюваним (обвинуваченим).

Такі повноваження та процедура відповідають як практиці Конституційного Суду України, так і практиці Європейського Суду з прав людини щодо обов'язку встановлення судового контролю за втручанням влади у право особи на свободу, у той же час гарантують дотримання принципу справедливості суспільстві, що перебуває у стані війни.

Таким чином, частина 8 статті 176 Кримінального процесуального кодексу України, у редакції Закону України від 16.08.2022 № 2531-IX (зі

змiнами внесеними Законом України вiд 01.12.2022 № 2810-IX) вiдповiдає вимогам Конституцiї України.

З повагою

Вiйськовий омбудсман

Ольга КОБИЛИНСЬКА